

De telefoonspieker

Tinsae kan nergens heen en komt zijn dagen door met swipen op TikTok

de Verdieping **5**

Religieus verzet

Russische gelovigen ervaren de gevolgen van kritiek op Poetin

religie&filosofie **6**

O'odham-gemeenschap

De vruchten van de saguaro-cactus voelen als familie

duurzaamheid&natuur **8**

Comedian

De voorstellingen van Kim Schuddeboom zijn nooit af; haar publiek is overal anders

cultuur&media **10**

de Verdieping

TROUW
MAANDAG 28 JULI 2025

Trump op de sofa

Op afstand een diagnose stellen, mag dat?

Oordeel | Ondanks de strenge beroepscode blijven psychologen en psychiaters onophoudelijk diagnoses plakken op Donald Trump, zonder hem persoonlijk te kennen. 'De plicht om te waarschuwen weegt zwaarder.'

Kun je Trump
zomaar een
**sadistische
psychopaat**
noemen?

tekst **Maurice Timmermans**
illustratie **Studio Vonq**

Narcistisch, paranoïde, wraakzuchtig, dement, verstoken van empathie. Zie hier het palet van karaktertrekken dat de Amerikaanse president Donald Trump wordt toegedicht door psychologen en psychiaters. Alleszins verontrustend, vooral omdat het om de machtigste man ter wereld gaat. Maar klinisch psycholoog Jan Derksen doet er nog een schep bovenop en betoogt dat Trump nog gevaarlijker in elkaar steekt dan menigeen denkt.

“Zijn macht ongebreideld botvieren, de waarheid verkrachten, de grenzeloze zelfverheerlijking, je ziet het allemaal bij Trump. Veel van mijn Amerikaanse collega’s benadrukken vooral het narcisme, terwijl we hier duidelijk te maken hebben met een sadistische psychopaat, die zo snel mogelijk uit zijn ambt moet worden gezet.”

Derksen, gespecialiseerd in narcisme en klinische diagnostiek, moet in de regel niets hebben van het plakken van diagnoses op publieke personen. In het verleden vroegen tv-programma’s en kranten vaak om criminelen als Willem Holleeder of Joran van der Sloot te typeren, maar daar paste hij voor. In het geval van Trump vindt hij het echter ethisch volledig in de haak, “gelet op de enorme ravage die deze man aanricht”.

De emeritus hoogleraar schaart zich hiermee in de rij van psychologen en psychiaters die vraagtekens plaatsen bij de geestelijke gezondheid van Trump, zonder de president ooit te hebben gesproken. Hoe steekhoudend zijn dit soort diagnoses? En waarom lappen behandelaars de beroepscode, die dit soort uitlatingen verbiedt, aan hun laars?

Trump beschikt volgens Derksen over de gevaarlijkste combinatie van eigenschappen, die onder psychologen bekendstaat als *the dark triad*: narcisme, psychopathie en machiavellisme – oftewel manipulatie, machtsmisbruik. Deze driehoek is twintig jaar geleden ontdekt in de forensische psychiatrie, waar men de karaktertrekken vaak in samenhang aantrof bij een kleine groep zware criminelen.

Grandioos ego

Dat Trump hoog op narcisme scoort, is voor Derksen evident. “Zijn grandioze ego ziet hij het liefst in alles weerspiegeld. Wordt hij tegengesproken, zoals onlangs door Zelensky in het Oval Office, dan slaat hij nijdig van zich af, en verbreekt net zo makkelijk alle militaire steun voor Oekraïne. Dat dit mensenlevens kost, net als het stopzetten van het merendeel van de Amerikaanse ontwikkelingshulp, deert hem niet. Net als psychopaten kent hij een gemankeerd geweten. Wroeging of spijt zit er niet in voor wie behept is met de drie ‘duistere’ eigenschappen. Voor Trump is de wereld een schaaakbord, met mensen als pionnen.”

Het machiavellisme is in zijn positie het gevaarlijkst, zegt Derksen. “Mensen met deze karaktertrek misbruiken de macht rücksichtslos en doen alles om die te behouden.” Toen Trump in 2020 de verkiezingen verloor van Biden, bleef hij de overwinning claimen en beschuldigde de Democraten van verkiezingsfraude, zonder hard bewijs.

Het verschil met eerdere presidenten is volgens Derksen dat die zich lieten corrigeren door instituties, waaronder het Congres, de rechtspraak en universiteiten. “Trump daarentegen ‘mokert’ er van meet af aan op los en sloopt alles wat hem op

het juiste pad had kunnen houden.”

Derksen is bepaald niet de eerste die Trump op de sofa legt. Eind 2024 verscheen een open brief in *The New York Times*, waarin meer dan tweehonderd zorgmedewerkers verklaren dat Trump lijdt aan ‘kwaadaardig narcisme’ en voldoet ‘aan de criteria van een antisociale persoonlijkheidsstoornis’. Hij zou een bedreiging zijn voor de democratie.

Ook ondertekenden ruim 70.000 zorgprofessionals de petitie die stelt dat “Trump geestelijk gestoord is” en ongeschikt voor het ambt van president. De petitie is in 2017 verspreid door de Amerikaanse psycholoog John Gartner, kort nadat Trump aan zijn eerste termijn begon.

Gartner is tevens een van de 27 psychiaters die aan de bel trokken in het boek *The Dangerous Case of Donald Trump* (2017). Vorig jaar verscheen een vervolg hierop, waarin veertig psychiaters opnieuw waarschuwen.

Tekenen van dementie

Gartner noemt hem eveneens een ‘kwaadaardige narcist’, maar ziet ook onmiskenbaar tekenen van dementie, zo zei hij onlangs tegen de website *Mindsite News*. Vroeger sprak Trump in gepolijste volzinnen, meent de psycholoog, nu lukt het hem nauwelijks nog om zinnen af te maken. Ook gebruikt de president woorden verkeerd, spreekt van ‘*the oranges of the situation*’, waar hij ‘*origins*’ bedoelt. En kijk naar zijn motoriek en gedrag, zegt Gartner. Vroeger bewoog hij gracieus, nu heeft hij een brede tred, kenmerkend voor frontotemporale dementie.

Sommige psychologen vinden de eis om de patiënt te spreken niet meer van deze tijd

Of deze waaier aan diagnoses van invloed is geweest op het stemgedrag van kiezers of een rol heeft gespeeld in de afwegingen van politici is niet bekend. “Daar heb ik geen onderzoek naar gedaan”, zegt Derksen, “en voor zover ik weet is zo’n studie nooit op touw gezet.”

Ook andere Amerikaanse presidenten kregen stoornissen naar hun hoofd geslingerd. George W. Bush zou lijden groothedswaanzin, sadisme en een alcoholverslaving. Bill Clinton had manische trekken, net als Theodore Roosevelt. Een depressie is in retrospectiefesignaleerd bij Abraham Lincoln, een angststoornis bij Woodrow Wilson. Volgens een wetenschappelijke studie uit 2006 voldeden 18 van de eerste 37 presidenten aan de criteria van een psychiatrische stoornis.

In 1964 sloeg de vlam in de pan. Dat gebeurde tijdens de presidentsverkiezingen, waarin de Republikein Barry Goldwater het opnam tegen de democraat Lyndon B. Johnson. In een peiling van het blad *Fact* meenden 1189 psychiaters dat Goldwater mentaal ongeschikt was voor het ambt. ‘Emotioneel instabiel en paranoïde’, vonden de respondenten, die hem bovendien vergeleken met Hitler: ‘een sadist en een massamoordenaar’.

De Republikein liet het er niet bij zitten en klaagde de hoofdredacteur aan wegens smaad. De rechter stelde hem in het gelijk: *Fact* moest 75.000 dollar betalen. Goldwater won de rechtszaak maar verloor de verkiezingen.

Dit incident was voor de Amerikaanse vereniging van psychiaters (APA) de reden om de Goldwater-rule in het leven te roepen. Die verbiedt psychiaters tot op de dag van vandaag om professionele uitspraken te doen over personen die ze niet hebben onderzocht.

Open boek

Het verbod uit 1973 bestaat nog steeds, maar de kritiek op de regel groeit. De 27 psychiaters in het boek *The Dangerous Case of Donald Trump* vinden het hun plicht om te waarschuwen belangrijker dan terughoudendheid. Ze beroepen zich daarbij op een richtlijn van de medische beroepsvereniging (AMA), die artsen juist aanmoedigt te ijveren voor een betere volksgezondheid en eventuele risico’s aan de kaak te stellen.

Andere behandelaars vinden de eis om de patiënt te spreken niet meer van deze tijd, waarin er een schat aan beeldmateriaal beschikbaar is. Observaties van gedrag en biografische data zeggen net zoveel of zelfs meer dan een gesprek met de patiënt, schreef onderzoeker Scott O. Lilienfeld in 2017 in een vakblad. Meerdere studies tonen volgens hem aan dat de hoofdzaken in een patiëntgesprek vaak aan belang inboeten door de vele bijzaken, wat bekendstaat als het *dilution effect*.

Om een diagnose te stellen over Trump is de vloed aan openbare informatie volgens Derksen toereikend. Zijn politieke beslissingen, zijn gedrag, zijn uitspraken, tweets, maar ook de Netflix-serie *An American Dream* en de reeks biografieën en portretten. “Dat Trump zelf een open boek is, maakt het nóg eenvoudiger.”

Tegelijk vindt Derksen het belangrijk om de beroepscode, zoals die ook in Nederland bestaat, intact te houden. Voor psychiater Jim van Os, die Trump onlangs op

Psychiater Jim van Os: ‘Ik weet meer van Trump dan van mijn eigen patiënten’

LinkedIn besprak, is de code ‘totaal achterhaald’, zegt hij. “Ik weet meer van Trump dan van mijn eigen patiënten. Behalve al het biografische materiaal zie je elke dag hoe hij op van alles en nog wat reageert. Je krijgt de gedragsexperimenten in je schoot geworpen.”

Van Os beschrijft in een LinkedIn-post hoe Trump lijdt aan een ‘diepgeworteld gevoel van miskenning, in de ogen van zijn vader nooit goed genoeg’. En die afwijzing is volgens Van Os geen biografisch detail, maar de kern van een levensverhaal waarin het verleden moet worden hersteld, waarin die ‘afwijzing moet worden omgezet in revanche’.

Van Os is het uiteindelijk niet om een klinische diagnose te doen, maar om de verklaring van een maatschappelijk fenomeen. Hoe kan het dat zoveel mensen zich aangetrokken voelen tot Trump en

Voor de tuchtrechter gedaagd

Het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) laat er geen twi­fel over bestaan. ‘Wanneer psychologen in de media uitspraken doen over personen’, aldus de **beroepscode** van het NIP, ‘dan betrachten zij daarbij terughoudendheid.’

Die regel blijft van kracht, en geldt voor alle psychologen, zegt Rudolf Ponds, voorzitter van de beroepsvereniging. “Om een **klinische diagnose** te stellen moet je iemand spreken, ook om in­zicht te krijgen in iemands le­vensverhaal. Dat is cruciaal. Hoe is iemand opgegroeid? Waar zit­ten de teleurstellingen? Wat zijn de verlangens? Dat achterhaal je niet door louter iemands gedrag en uitspraken te analyseren op tv. Al was het maar omdat die in­formatie je bereikt via de journa­listiek en dus per definitie gefil­terd is.”

Psychologen die **over de schreef** gaan en anderen zonder toestemming diagnosticeren, zijn in het verleden al vaker voor de tuchtrechter gedaagd, zegt Ponds. “Dat heeft meer dan eens geleid tot schorsingen. Ieder mens heeft nu eenmaal het recht op persoonlijke integriteit.”

andere ‘proto-fascistische leiders’?

Trump legt zijn innerlijke drama volgens Van Os aan de hele samenleving op. ‘Zijn volgers spiegelen zich aan zijn pijn en adopteren zijn vijanden als de hunne’, schrijft hij. ‘Wat begint als een individuele wond, eindigt als een massabeweging, met als doel om het verleden recht te zetten.’

Van Os wil mensen hiervan bewust maken, hun weerbaarheid vergroten, zegt hij. “Dat lukt niet met het plakken van diagnoses. Dat verklaart niks. Je moet laten zien hoe het zover is gekomen, hoe ontvankelijk we zijn voor de boodschap van haat en destructie. En dat we daar niet in moeten tui­nen. We moeten laten zien, voor mijn part prediken, dat ieder mens gebaat is bij ver­binding met anderen.”

Niet naar de mond praten

Derksen wil politici en kiezers op de eerste plaats waarschuwen, maar ook laten zien hoe ze met Trump om moeten gaan, wat politici kunnen leren van therapeuten. “Wat je in ieder geval niet moet doen, is deze patiënten naar de mond praten, zoals Navo­baas Mark Rutte doet met Trump.”

Net als therapeuten moeten politici dui­delijke grenzen stellen, zegt Derksen. “Je moet Trump niet zijn zin geven, want dat zal hij opvatten als een overwinning, als een aanmoediging om door te gaan, om nog meer macht naar zich toe te trekken en te behouden. Dat is in lijn met zijn innerlijke strevingen. Je moet Trump keihard aanpak­ken. Vergeet niet dat je te maken hebt met een gevaarlijke, criminele psychopaat.”

Rest de vraag: wat is de politieke waarde van deze therapeutische adviezen, ervan uitgaande dat politici Trump niet willen ‘ge­nezen’, maar hem liever voor hun eigen kar­retje willen spannen?

“Dat krijg je niet voor elkaar bij iemand die zo narcistisch en machiavellistisch is. Dan overschat je de beïnvloedbaarheid van Trump.”